

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

БИСТРОВА І.О., к.е.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

Бистрова І.О. Проблеми та перспективи розвитку вітчизняних оптових ринків сільськогосподарської продукції.

У статті проаналізовано основні правові та економічні аспекти створення і подальшого розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції. Визначено їх роль і місце у формуванні повноцінних ринкових відносин та підвищенні якості і конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

I. Bystrova. The problems and prospects of development of the domestic agricultural wholesale markets.

The basic legal and economic aspects of creation and subsequent development of the agricultural wholesale markets are analysed. The role and place of the wholesale markets in forming of the market relations and increase of the quality and competitiveness of the domestic products is defined.

Постановка проблеми. В умовах становлення вітчизняного аграрного ринку першочергового значення набуває питання забезпечення еквівалентного обміну між різними сферами АПК. Так, як демонструє вітчизняний досвід, нині більшість сільськогосподарських виробників реалізують свою продукцію за умовами більш потужного переробного сектору та посередницьких структур, у результаті чого у кращому випадку спроможні покрити витрати або досягти мінімального рівня рентабельності. Таким чином, ми можемо спостерігати за порушенням дії ринкового механізму, згідно якого ціна повинна визначатися залежно від співвідношення попиту і пропозиції. Отже, на сучасному етапі розвитку вітчизняного аграрного ринку важливим є створення такого елемента інфраструктури, який би намагався поставити усіх операторів ринку, насамперед продавців і покупців сільськогосподарської продукції, у рівні умови. Як показує досвід ряду країн світу, таких як Франція, Японія, Росія, такою структурною одиницею можуть і повинні стати оптові ринки сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча питання організаційних засад створення оптових ринків сільськогосподарської продукції та доведення об'єктивності їх включення у збутово-посередницький ланцюг інфраструктури аграрного сектору широко розглядаються як зарубіжними так і вітчизняними авторами, такими як О.М. Батигіна., І.М. Брюховецький, В.О. Клокач, Д.І. Мельников, О.М. Шпичак, проте ряд правових аспектів щодо механізму їх розбудови і подальшого функціонування в межах прийнятих нормативних актів вимагають подальшого розгляду та уточнення.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення перспектив становлення і розвитку вітчизняних оптових ринків сільськогосподарської продукції з урахуванням їх сучасної матеріально-технічної бази та необхідності доведення до вимог відповідних нормативних актів у контексті удосконалення організаційної складової функціонування аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, що у науковій літературі виділяють декілька підходів до визначення оптових ринків сільськогосподарської продукції.

Так, російські автори у силу великого територіального простору Російської Федерації пропонують розрізняти окремо муніципальні, регіональні, межрегіональні, федеральні та державні оптові ринки [3]. Але, за будь-якого масштабу, під оптовим ринком сільськогосподарської продукції розуміють такий елемент інфраструктури, який сприяє організації товароруху сільськогосподарської сировини від виробника до кінцевого споживача у межах визначеної території.

Згідно Закону України “Про оптові ринки сільськогосподарської продукції”, під даною категорією розуміють юридичну особу, предметом діяльності якої є надання послуг, що забезпечують здійснення оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією і якій в установленому порядку надано статус оптового ринку сільськогосподарської продукції [1].

Проте, оскільки оптова торгівля передбачає реалізацію цілого спектру функцій, у тому числі постачальницької логістики, збутової логістики, логістики інформаційних потоків, організації зберігання, транспортування, документального оформлення, юридичного супроводу тощо, то передбачається, що юридична особа, яка претендує на одержання відповідного статусу, повинна мати необхідне матеріально-технічне забезпечення, кваліфікований персонал, території, які б дозволяли розмістити необхідного розміру торговельні, обслуговуючі площі, складські приміщення, автостоянки

тощо.

Одже, у процесі формування мережі вітчизняних оптових ринків сільськогосподарської продукції виникає необхідність вирішення наступних проблем:

- організація фахової підготовки та/або підвищення кваліфікації персоналу для існуючих та майбутніх організацій даної сфери;
- необхідність додаткового залучення земельних площ для розбудови/розширення територій з метою забезпечення можливості виконання усього переліку функцій і завдань, які покладаються законом на юридичні особи із статусом оптового ринку сільськогосподарської продукції;
- створення критичного обсягу основних засобів, у тому числі, торговельного обладнання, тимчасових сховищ, транспортних засобів, ваговимірвальних приладів, приладів контролю якості тощо.

Отже, за таких умов важливим питанням стимулювання розвитку мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції є забезпечення належного фінансування. З цього приводу КМУ була прийнята Постанова про затвердження Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції [2]. Згідно визначених в ній положень та за підрахунками вітчизняних науковців для створення запланованих державою 25 оптових ринків необхідно залучити 4000 тис. грн., у тому числі 30% необхідного капіталу передбачається сформувані за рахунок державних коштів.

Проте, за сучасного стану вітчизняної економіки, вважаємо, що держава у процесі формування оптових ринків сільськогосподарської продукції не повинна відігравати роль пасивного кредитора. Так, з метою посиленого контролю за рухом сільськогосподарської продукції вона може долучитися через обласні, муніципальні органи влади або відповідні управління сільським господарством як один з акціонерів оптових ринків за умов функціонування їх на прибутковій основі.

Для стимулювання залучення інвесторів у створення нових оптових ринків та модернізації існуючих відповідно до сучасних вимог науково-технічного прогресу пропонуємо застосувати механізм формування мезанін-капіталу, який передбачає на першому етапі реалізації проекту проведення емісії та розміщення облігацій з можливістю їх подальшого обміну на акції організації при досягненні останньою проектних потужностей.

Вважаємо, що для забезпечення прозорого механізму укладання угод на оптовому ринку та з метою стимулювання вітчизняного виробника до здійснення ефективної комерційної діяльності доцільним є розробка системи преференцій для виробників сільськогосподарської продукції та уповноважених ними осіб, які виступають у якості продавця. При цьому керівництво оптового ринку в особі головного менеджера повинно відстежувати процедуру укладання угод і застосовувати попередньо прописані санкції у випадку прояву спроб більш потужного контрагента здійснювати конкурентний тиск.

Важливим аспектом у розбудові мережі ринків є забезпечення дієвої системи контролю якості продукції. Отже, в організації із статусом оптового ринку повинна бути розроблена і документально оформлена система якості як засіб, що забезпечує відповідність сільськогосподарської продукції установленим параметрам під час надходження до організації, зберігання та передачі покупцю.

Так, одним із завдань, що нині висувуються перед оптовими ринками сільськогосподарської продукції, є забезпечення вхідного контролю якості продукції та видача відповідного підтверджуючого документа. Якість товарів повинна відповідати вимогам відповідних ГОСТів, ДСТУ та підтверджуватися сертифікатом якості, виданим відповідним підрозділом оптового ринку або спеціалізованою установою за домовленістю з оптовим ринком.

Порядок проведення вхідного контролю повинен регламентуватися Правилами роботи оптового ринку.

Всебічна реалізація даної функції буде сприяти підвищенню якості та конкурентоспроможності вітчизняної сільсько-господарської сировини та спрощенню процедури сертифікації виробленої продукції. Також, слід зауважити, що організація комплексного контролю якості продукції на оптовому ринку буде стимулювати надходження на ринок високоякісної продукції на тих умовах, які дозволяють диференціювати ціни залежно від якості представленого до продажу товару.

Важливим питанням створення мережі оптових ринків є вибір найбільш оптимального місця їх розташування. Так, визначальними умовами створення оптових ринків сільськогосподарської продукції є концентрація виробників сільськогосподарської продукції та потенційних споживачів, насамперед, великомасштабних закладів роздрібної торгівлі і громадського харчування, переробних підприємств, наявність розвинутої транспортної інфраструктури, спеціально обладнаних сховищ для продукції довгострокового зберігання (зерно, м'ясо, овочі тощо) та інших елементів обслуговуючої інфраструктури.

Висновки. Вважаємо, що загальний контроль над діяльністю оптових ринків повинна

здійснювати держава через розробку та прийняття ряду додаткових нормативних актів. Насамперед, важливим організаційним аспектом створення та забезпечення належного функціонування оптових ринків є встановлення Правил здійснення торгівлі на оптових ринках сільськогосподарської продукції, в яких повинні в обов'язковому порядку оговорюватися: можливі учасники укладання угод, режим роботи оптового ринку, методи проведення оптових торгів, умови оренди торговельних і складських приміщень, умови надання задекларованих послуг, принципи регулювання взаємовідносин між контрагентами, вимоги до проведення торгів тощо. Важливим пунктом Правил торгівлі на оптовому ринку повинен стати механізм інформування всіх учасників ринку про стан кон'юнктури у розрізі окремих товарних груп та позицій, що буде сприяти формуванню дієвого інформативного поля й укладання угод за найбільш «справедливою» ціною. Водночас Правила торгівлі встановлюють чітку процедуру контролю якості сільськогосподарської продукції, що пропонується до продажу, у момент її надходження на ринок та під час тимчасового зберігання.

З метою відповідності процедури створення та подальшого функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції прийнятим нормативним актам, вважаємо доцільним затвердити Правила сертифікації організації. Ці Правила встановлюють сертифікаційні вимоги та описують процедури сертифікації для тих організацій, які, згідно Постанови КМУ «Про затвердження порядку набуття юридичною особою статусу оптового ринку сільськогосподарської продукції» набули відповідного статусу.

Водночас правила сертифікації визначають перелік обов'язкових процедур, необхідних для забезпечення процесу купівлі-продажу якісної сільськогосподарської продукції з дотриманням санітарно-гігієнічних вимог, надання гарантованих чинним законодавством послуг суб'єктам ринку.

Вважаємо, що обґрунтовані нами пропозиції дозволять прискорити процес становлення вітчизняних оптових ринків на засадах досконалої конкуренції та набути ними статусу важливого елементу збутової інфраструктури, здатного захистити інтереси вітчизняних виробників.

Література.

1. Закон України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» №1561 – VI від 25 червня 2009 р.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції» N 562 від 3 червня 2009 р.
3. Ключаєв В.А., Мельников Д.И. Организация оптовых продовольственных рынков: теория, методология, практика. Том 1. – М.: Минсельхозпрод России, 1999. – 242с.